

Druhý tematický okruh se zabýval otázkou změn v podstatě a úloze současné vědy. Základní referáty k tomuto tématu předložili J. Zelený a I. T. Frolov. Rozsáhlá diskuse se rozvinula k otázce k jakým změnám dochází v základech současné vědy. V diskusi bylo oceněno a rozvinuto stanovisko J. Zeleného o typologii změn v pojetí racionálnosti. S důležitými příspěvky k referátu vystoupili zvláště P. V. Kopnin, R. Richta, N. I. Rodnyj. Velkou pozornost vzbudil příspěvek P. V. Kopnina, který vychází z předpokladu, že základem vědního poznání je logika v širším (epistemologickém) pojetí. Změny v podstatě vědy je nutné proto hledat v oblasti logických principů vědeckého poznání a z tohoto hlediska je možné pozorovat mnohé podstatné změny ve vědeckém poznání. Rozvoj současné logiky a jejích poznatků je třeba také konfrontovat s metodickým přístupem dialektického materialismu. Živou diskusi vyvolal příspěvek I. T. Frolova, který charakterizoval současné změny v podstatě vědy srovnáním s měnicím se postavením biologie. Souhlasné i nesouhlasné názory byly v diskusi vysloveny také k problému priority určité vědecké disciplíny jako vedoucí disciplíny v určitém období. S. V. Suchardin poukázal na to, že významná úloha biologie spočívá v současné době v řešení vzájemného vztahu člověka a technicko-výrobního systému.

R. Richta ve svém vystoupení zdůraznil nutnost dalšího rozpracování základní teze o vědeckotechnické revoluci zvláště z hlediska přímé souvislosti mezi změnami ve struktuře vědy a změnami v její společenské úloze. To se týká nejen oblasti věd přírodních a technických, ale i věd společenských. Vznik marx-leninských společenských věd je právě výrazem vyššího stupně angažovanosti vědy v oblasti poznání společnosti a tím i v růstu společenského významu vědy jako celku.

V souvislosti s celou projednávanou problematikou seznámili sovětští filosofové plénum s diskusí o pojetí materiálně technické základny komunismu, která v současné době probíhá v SSSR.

Nejdůležitějším výsledkem symposia o vědeckotechnické revoluci je společně zpracovaný základního marxisticko-leninského pojetí vědeckotechnické revoluce a jeho vztahu k socialismu, na němž se účastníci po bohaté diskusi a při mnohostrannosti přístupů plně shodli. To vytvořilo základ pro další společnou výzkumnou činnost. Tato spolupráce znamená vyšší formu integrace vědecké práce. Závěr diskuse logicky vyústil v dohodu o pracovních otázkách zvláště na přípravě společné publikace o charakteru vědeckotechnické revoluce, která bude předložena jako společný československo-sovětský příspěvek na světovém filosofickém kongresu v roce 1973.

Byl stanoven i další postup prací v rozpracování hypotéz, základních tezí i pojmového systému problematiky vědeckotechnické

revoluce. Dořešení celé řady otázek v těsné spolupráci umožní, aby získané poznatky mohly být využity společenskou praxí.

V našem krátkém sdělení jsme se zaměřili na stručný záznam ze smolenických rozprav. K celé problematice i k příspěvkům ze symposia se bude časopis dále vracet.

Miloš Svoboda — Karel Müller

Teoretická konference „Engels a naše současnost“

Ve dnech 13.—14. října 1970 se konala v Brně teoretická konference s mezinárodní účastí věnovaná 150. výročí narození Bedřicha Engelse. Jejím pořadatelem byla redakce *Nové myslí* spolu s Vysokou školou politickou ÚV KSČ, Ústavem marxismu-leninismu ÚV KSČ a Jihomoravským KV KSČ, jehož vedoucí tajemník K. Neubert také v úvodu vystoupil. Kromě předních československých odborníků, teoretických pracovníků z vědeckých ústavů a vysokých škol, ideologických pracovníků krajských výborů KSČ a vyšších stranických orgánů se jí zúčastnili také vědci ze Sovětského svazu a Německé demokratické republiky. Význam konference byl podtržen i přítomností a vystoupením tajemníka ÚV KSČ, J. Fojtíka a rektora Vysoké školy politické ÚV KSČ V. Kvěše.

Konference měla souhrnně postihnout Engelsův myšlenkový odkaz a zdůraznit jeho aktuální význam pro teorii a praxi socialistické výstavby. S těmito záměry a posláním konference seznámil její účastníky ve svém zahajovacím projevu šéfredaktor *Nové myslí* L. Hrabovský.

Program konference byl doslova „nabit“. Celkem bylo předloženo 29 referátů.¹

Tajemník ÚV KSČ J. Fojtík ve svém referátu zdůraznil, že revizionisté se v posledních letech soustřeďují na to, aby vyvolali nedůvěru v historickou perspektivu komunismu, aby ukázali marxismus-leninismus jako učení, které již neodpovídá současným podmínkám, jako učení, se kterým si jeho stoupenci sami nevědí rady. Na živých stránkách Engelseva díla pak tuto revizionistickou kritiku vyvrátil a poukázal zejména na zkrslování myšlenek B. Engelse o stranickosti, o jednotě strany a lidu, na umělé konstruování rozporu mezi prvotními pracemi Marxovými a Engelsovými a jejich pozdějšími díly. Zdůraznil, že z Engelsových děl se učíme rozumět současnosti, chápat své slabiny a správně oceňovat další postup.

Hlavní referát *Engelsova osobnost a jeho dílo z hlediska aktuálních úkolů teorie a praxe naší strany a výstavby socialismu* přednesl ředitel Ústavu marxismu-leninismu ÚV KSČ, V. Ruml. Zdůraznil v něm především obrovský rozsah Engelsovy činnosti a jeho teoretický odkaz jako živý zdroj po-

¹ Souborné vydání všech materiálů je obsaženo ve zvláštním listopadovém čísle *Nové myslí*.

učení a inspiraci současného marxistického myšlení i revoluční praxe. Poukázal na ideovou jednotu učení klasiků marxismu-leninismu a vyvrátil pokusy nacházet rozpory uvnitř Engelsova díla anebo dokonce hledat protiklady mezi povahou díla Marxova a Engelsova. Nekladl si za cíl vyčerpat komplexní obraz Engelsovu odkazu, ale soustředil se na uzlové body jeho názorů a jeho vývoj, v nichž se projevuje aktuálnost Engelsova díla pro dnešek a zítřek. Věnoval pozornost zejména otázkám společenského vývoje jako zákonitého procesu a připomenul Engelsův přínos k rozpracování teorie historického materialismu. Podrobil kritice falešné koncepce hlášené u nás v nedávné době, které de facto popíraly existenci objektivních zákonitostí a vytvářely iluze, že člověk není ve své činnosti ničím ohraničen. V. Ruml dále ve svém referátu zdůraznil pravděpodobnostní charakter prognózy společenských procesů. Zabýval se též Engelsovým přínosem k rozpracování problematiky základny a nadstavby. Engelsovou obhajobou a rozvíjením učení o diktatuře proletariátu upozornil na Marxovy a Engelsovy myšlenky o nutnosti socialistické státnosti, vyložil jejich názory na stranu dělnické třídy a její vědeckou ideologii, upozornil na Engelsovy geniální postřehy při zevšeobecňování zkušeností z revolučních bojů dělnictva.

Poté se zabýval Marxovým a Engelsovým bojem proti sektářství ve straně i proti oportunistismu v praktické činnosti. Ukázal jak Marx a Engels pranýřovali předchůdce dnešních revizionistů, kteří se domnívají, že pro revoluční stranu je přípustná popularita jakákoli a kohokoli. Zdůraznil Engelsův i Marxův názor na internacionálnost boje dělnické třídy. Objasnil vědeckou povahu ideologie marxismu-leninismu a nutnost nekompromisního ideového boje. V závěru se zabýval i osobností B. Engelse jako tvůrčího myslitele a vyzvedl jeho spojení s živým proletářským hnutím.

Sovětský účastník konference, M. P. Mědlov, člen redakční rady časopisu *Kommunist*, se zabýval životností Engelsových myšlenek o státě a diktatuře proletariátu. Uvedl, že podstatou Engelsových názorů na problém státu je odhalení jeho historického a třídního charakteru. Za zvlášť důležitou stránku Engelsova odkazu pokládá jeho boj proti oportunistickým předpovědím o pokojných přeměnách buržoazního státu a odhalování jeho reakční podstaty, neboť v soudobé pravicevě oportunistické ideologii je buržoazní stát líčen jako „nadtrídní“ orgán, který údajně zajišťuje blahobyt všem. M. P. Mědlov připomněl i to, že Engels odmítal předčasné odumírání státu za socialismu a zdůraznil nutnost důkladného rozboru těžkostí, s nimiž se socialistický stát setkává.

J. Wettengelová z Institutu marxismu-leninismu v Berlíně podrobila ve svém příspěvku kritice revizionistické názory, které snižují úlohu komunistické strany v socialistické společnosti a žádají, aby se vzdala mocenských pozic a omezila se pouze na „duchovní“ vliv. Vyvrátila tvrzení revizionistů,

podle něhož prý oba klasikové viděli ve straně jen politicko-ideologický směr a přikládali jí druhořadý význam. Podtrhla naopak Engelsův přínos k rozpracování koncepce strany jako vůdce dělnické třídy, organizátora jejího boje. Zmínila se též o Engelsově polemice s anarchistickými názory bakunistů odmítajících revoluční disciplínu a ukázala jak vysoký význam přikládal přísné stranické kázi. Zdůraznila také jeho přínos k objasňování problematiky proletářského internacionalismu.

M. Klein, zástupce ředitele Ústředního filosofického ústavu Německé akademie věd v Berlíně, se ve svém vystoupení zabýval vztahem filosofie a politiky v díle Bedřicha Engelse a zdůraznil zejména jak oba klasikové důsledně vyžadovali spojování praktického dělnického hnutí s revoluční teorií. Ukázal genezi tohoto poznání v díle B. Engelse a jeho přínos k rozpracování této problematiky. Zabýval se také srážkami Marxe a Engelse s proudhonismem a bakuninismem na půdě I. internacionály.

B. Bittighöfer z Institutu společenských věd ÚV SED v Berlíně ve svém vystoupení odrazil buržoazní zkreslování marxistického pohledu na rodinu za socialismu a komunismu a právě na rozboru Engelsova díla *Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu* objasnil hlavní zásady socialistické morálky. Ukázal jak socialistická společnost, plně v souladu s představami B. Engelse, vytvořila materiální a společenské předpoklady pro zrovnoprávnění muže a ženy v rodině i mimo ni.

L. Tomášek, zástupce šéfredaktora *Nové myslí*, se zabýval v příspěvku vypracovaném společně s L. Hrzalem, prorektorem VŠP ÚV KSČ, kritikou soudobého mezinárodního revizionismu, napadajícího Engelsovo pojetí předmětu filosofie a zejména marxistickou dialektiku. Ukázal, jak revizionisté zneužili kritiky dogmatismu k frontálnímu útoku na systémové pojetí marxistické filosofie a na její spojení s aktuálními potřebami dělnického hnutí.

Další účastníci konference přednesli zajímavé příspěvky k analýze Engelsova díla z hlediska jeho významu pro evropské dělnické hnutí devatenáctého století, zvláště pak podrobili kritice revizionistickou interpretaci Engelsových dopisů z konce jeho života. Zabývali se významem Engelsova myšlenkového odkazu pro teorii rodiny, agrární politiku, ekonomii, boj proti kapitalismu a budování socialistické společnosti.

Byl oceněn teoretický a politický přínos Engelsova díla, zejména jeho dialektický determinismus, pojetí objektivní a subjektivní dialektiky, ekonomické hodnocení kapitalismu a kritický přístup k utopickému a maloměstáckému socialismu.

Hlavním přínosem konference bylo postižení díla velkého klasika marxismu z mnoha různých aspektů a objasnění Engelsova marxistického odkazu jeho dnešním dědicům.

Miroslav Honzík